

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

- N. IORGA. — Pomenirea lui Ștefan-cel-Mare.
ST. O. IOSIF. — Podul Înnalt (fragment).
G. STOICA. — Povestea Moșului.
D. ANGHEL. — Elegie (din André Chénier).
N. I. ȘI I. SC. — Cronică.
X. — Cugetări.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA :

STRADA REGALĂ No. 6 (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Ediție populară

Abonamentul 6 lei pe an

A apărut

In Editura Institutului de
arte grafice MINERVA

Sate și Mănăstiri din România

de N. IORGA

PROFESOR UNIVERSITAR

Un admirabil volum ilustrat de 360 pagini.

Prețul : Lei 2.50.

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regala, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
6 Le i p e a n

POMENIREA LUI ȘTEFAN-CEL-MARE ¹⁾

I. Din capitolul : Serbarea lui Ștefan-cel-Mare la sate.

...Din toate acestea se desface vădit folosul serbării. Pînă în Iulie 1902 în România nu se coborise încă trecutul cu oameni și faptele sale vrednice și înălțătoare în mijlocul oamenilor de astăzi, pentru a-i îndrepta și îndemna, pentru a li da încredere în viitor. Serbarea de la Putna pornise de la niște studenți — o mică parte a celor din Viena — și de la o societate literară — *Junimea* din Iași : ea încălzise numai pe unii din Bucovineni și Moldoveni. Inaugurarea, la Iași, a statuii lui Ștefan-cel-Mare a dobîndit mai mult o înfățișare oficială, și, în afară de puternicii țerii, ea n'a avut alți martori decît Ieșenii. Pentru cea d'întăiu oară trîmbița depărtată a vechilor biruinți suna duios și limpede prin toate orașele țerii, și pînă în ținutul cel mai singuratec, unde copiii de țeranî romîni învață carte românească pe pămîntul Romînilor neatirnați. Ștefan-cel-Mare era și acum strămoșul cel bun și iubitor, care nu plutia numai ca o umbră trufașă asupra locurilor de adunare a celor ce stau în fruntea țerii, ci, răsărind din mormînt ca un moșneag împovărat de vremea lungă a celor patru veacuri de moarte, el mergea împăciuitor și înfrățitor al tuturor celor din neamul său, ca să spuie pînă în cel mai sărac bordeiul solia sa de muncă spornică și de așteptare voioasă a timpurilor în care toți ai lui vor avea libertate, bogăție și lumină.

Revisorul din Dîmbovița arată în aceste cuvinte cuminți folosul serbării lui Ștefan-cel-Mare : «Serbările de acest fel, necunoscute pînă acum la noi, contribuiesc, nu numai a

¹ Din cartea «Pomenirea lui Ștefan-cel-Mare,» «Minerva», 1905, 107 pp. și clișee. ¹

deștepta sentimentul național, amortit pînă acum în pătura cultă și necunoscut în cea incultă, dar a face cunoscut și poporului numele și faptele mărețe ale vitejilor noștri Domni în măsură mult mai mare decît s'ar pute face pe altă cale».

Și e vrednic de cugetare faptul că și acum de la Ștefan, și nu de la altul, a venit cuvîntul de mintuire, care a răscolit sufletele și a înălțat sus flacăra inimilor noastre. În 1601 se pomenia moartea de mină ucigașă, pe cîmpia ardeleană a Turdeii, a lui Mihael Viteazul, care a fost, ceia ce n'a fost Ștefan, Domn peste toți Romîni, de o potrivă stăpin la București, la Iași, la Suceava Bucovinei, la Hotinul și Cetatea-Albă a Basarabiei, la Hustul și Muncaciul Maramureșului, unde a făcut episcop pe un stareț de la Tismana, între Crișuri și pe Temeș, pînă la granița din Tisa a neamului nostru. Un Domn așa de viteaz, biruinți așa de strălucite, cuceriri atît de neașteptate, o așa de minunată întregire a țerii locuite de Romîni, o așa de năprasnică vijelie a miniei noastre, aprinzînd în vederea lumii întregi mari flăcări de glorie! Și, pe urmă, uneltiri viclene, trădare în toate părțile, lupte pierdute, fuga deznădăjduită în pribegia străinilor, iar, după un ceas de bucurie în război, omorul marelui erou nenorocit. Toate simțirile ce se pot avea pentru trecut, trebuiau să se aprindă înteițit în Romîni de astăzi. Și totuși abia s'a putut înjgheba o călătorie neorînduită și fără căpetenie vrednică, la mănăstirea din Deal lîngă Tîrgoviște, unde falnicul cap despărțit prin sabia străinului trădător se păstrează ca o dovadă de mucenicie pentru dînsul, iar, pentru noi, ca o muștrare.

De ce oare această tăcere?

Întăiu, fiindcă noi nu sîntem dintre popoarele acelea care-și ascund înfrîngerile și le văpsesc cu false colori de biruință. În 1899 am fi putut să ne bucurăm pentru alipirea de o clipă a Ardealului la țerile românești de sine stătătoare. Acea clipă de mîndrie a trecut însă nebagată în samă. În 1901 nu puteam face alta decît să plingem, fiecare în singurătatea inimii sale, pentru străbunul mort tînăr, mort biruitor, neincunjurat de boieri, neștiut de țerani, nepregătit de biserică, neprohodit în sicriu, ucis, descăpăținat, aruncat și pingărit. Singurul steag ce am fi putut scoate într'o asemenea zi ar fi fost sabia bine ascuțită pentru a răsplăti! Și pentru aceasta nu venise încă timpul.

A fost tăcere, pentru că țerănimea noastră, și mulți dintre orășeni chiar, se închină înaintea de toate cumpăniri înțelepte, silințelor rōdnice, bătrîneții încununată de izbîndă, sfîrșitului senin și cinstit. Aceste însușiri se găsesc întrunite însă în Ștefan, și numai în Ștefan. Ce ușor era să se lămurească viața lui înaintea oricărui sătean vrednic! A venit să-și iea dreptul de la acel care omorise pe părintele lui, Domn legiuit, a căutat hotarele strămoșești ale pămîntului său; cînd a venit altul — păgîn sau letin — asupra lui ca să-l despoaie și să-l gonească, el nu s'a lăsat, ci, făcîndu-și cruce, a chemat ajutorul lui Dumnezeu și s'a sirguit atîta pînă a răpus primejdia; pe urmă, ca orice creștin ce a scăpat de ceasuri grele, el a făcut biserici și daruri sfinte și, neuitînd de tovarășii săi de luptă, li-a dat ce prețuiește mai mult Romînul: moșii ca să le lucreze din neam în neam; apoi, după ce a săvîrșit toate acestea, a îngrijit țara așa de bine încît a prefăcut-o într'un raiu de bielșug, asigurat pentru orice fel de vreme, și, simțindu-se foarte bătrîn, a lăsat fiului său toată moștenirea și agonisita lui și, spoveduit, împărtășit, s'a stîns în cămara lui de odihnă, și toți l-au petrecut cu multe lacrimi la mormîntul cinstit pe care și-l gătise de cu vreme. Care țeran n'ar fi lăcrămat și el de peirea acestui mare om de ispravă și minunat gospodar al moșiei poporului său?

Și nu se vedește oare prin aceasta că acest popor are și pînă astăzi ca țintă de căpetenie a vieții cinstita, trainica, binefăcătoarea muncă a *gospodarului*?

II. Încheierea

Da. Dumnezeu să-l ierte», dar noi nu-î cunoaștem greșeli, ci trebuie să-î cerem lui, greșitul numai față cu Dumnezeu, să ierte greșelile noastre, marile, multele noastre greșeli gramădite din veac în veac, greșelile cărturarilor și frunțașilor, prin care au pățimit mulțimile, acele greșeli care au adus îngenuncherea noastră supt mulți stăpîni, care au adus smulgera singeroasă a unor părți așa de scumpe din moștenirea lui, care au făcut ca lumina să întărzie asupra noastră mai mult decît asupra altor neamuri. Dacă le vom cunoaște și le vom îndrepta, atunci peste o sută de ani cel ce va fi chemat să păstreze amintirea pomenirii de atunci a lui Ștefan, cetînd

cu duiosie aceste cuvinte în care se păstrează simțirea vremilor grele ale dezbinării pământului și neînțelegerii dintre oameni, va pune în fața lor un mîndru imn de triumf al Romînimii unite. Iar, dacă vom fi răi și neînțelegători și fără priință unul către altul și fără iubire pentru lumina minții prin care se dobîndesc toate, — plingerea de apoi va fi mai rea decît cea de acum, și în ziua de 2 Iulie 2004, cînd se vor împlini cinci sute de ani de la săvîrșirea lui Ștefan, nu vom cuteza a mai sta înaintea străbunului, care-și va întoarce fața de la noi.

N. IORGA.

PODUL ÎNNALT

— FRAGMENT —

Ștefan Voevod
Slăvit de norod
S'a sculat în zori
Pe la cîntători
Și s'a minecat
Măre, și-a plecat
C'un pîlc de oșteni
Plăieși moldoveni,
Și s'a dus, s'a dus
Prin Țara de sus
Și-a ajuns voios
În Țara de jos,
Iar dac'a ajuns,
I-a venit răspons
Că dușmanii țerii,
Cît nisipul mării,
Năvălesc grămadă,
Pustiesc și pradă.

Ștefan Voevod
Slăvit de norod
Nu s'a 'nspăimîntat
De cite-a aflat,

Ci în Cel-de-sus
Nădejdea și-a pus,
Unde e nădejdea
La toată primejdea.

Domnul s'a 'ndurat
Și l-a bucurat,
Și-a trimes o ceață
Către dimineată.
Ștefan cînd văzu
Ceață ce căzu,
Repede-a 'nțeleș
Repede-a trimes
Pe cițiva viteji
S'aștepte prilej
În crîng nepătruns
De ceață ascuns
Dincolo de vad
Mai sus de Birlad;

Cînd o da el semn
Să-și facă îndemn

Să strige, să urle
 Din trâmbiți și surle,
 Tobele să bată
 În goană turbată,
 Ca să zăpăcească
 Tabăra turcească,
 Să creadă că 'n coaste
 Vine mare oaste,
 Iar Domnul viteaz,
 Cel de-apururi treaz,
 Pân' prind Turcii știre
 Cu mica oștire
 Grabnic să-î lovească
 Și să-î dovedească.

Și așa a fost
 Gîndul lui cu rost:
 Trîmbițele-aū prins
 Să țipe 'ntr'adins,
 Tobele să bată
 În goană turbată,
 Buciume și surle
 Să strige, să urle,
 Turcii călăreți,
 Alergînd orbeți
 Cum aū auzit
 S'aū și repezit,
 Dar de după pod
 Ștefan Voevod
 Pe neașteptate
 Li-a sărit în spate!

Turcii dau de crîng,
 Șirele se frîng,
 Repede se 'ntoarnă
 Caii se răstoarnă,
 Și mereu se 'ndeasă
 Prin negura deasă,
 Prin snîrcuri și sloată
 Seucid în gloată,

Pe pod se răpăd
 Loviți de prăpăd,
 Se isbesc în dos
 De malul rîpos:
 Podu-i frînt în două,
 Săgețile-î plouă,

Coase și topoare
 Cad fulgerătoare,
 Și, lovit de-o rază,
 Ce-î e dat să vază
 Pașa Soliman?
 Vede pe Ștefan
 Cum venia, curat
 Ca un leu turbat,
 Cu coama în vînt,
 Dus de Duhul Sfînt,
 Cu oștenii săi —
 Ceata lui de lei!

Spulberă și taie
 Spada-î de văpaie,
 Unde trece El —
 Groază-î și măcel!
 Nebuniți de spaimă
 «Alah!» Turcii 'ngaimă,
 Și se sting și pier
 Cu ochii la cer;
 Alții fug să scape,
 Fug peste hîrtoape,
 Fug, se duc orbeți,
 Vînați de săgeți!

Ștefan cu ai săi
 Zboară după ei
 Și mi-î căsăpește
 Și mi-î risipește,
 Și din goană mîna
 Liota păgîna
 Și-o înneacă toată
 În Dunărea lată.

Ștefan Voevod
 Slăvit de norod,
 După-ce-a sfișit,
 Trei zile-a postit,
 Cu pine și apă
 Lumea să-l priceapă,
 Mulțumind supus
 Domnului de sus.
 Și cu toată slava
 S'a 'ntors la Suceava,
 Ca un mindru craiū,
 Cu mare alaiū,
 Și cu multe steaguri
 Rupte din șireaguri,
 Și cu prăzi bogate
 De la Turci luate.

Iară Doamnei sale
 Ce-i ieșise 'n cale
 I-a adus o salbă
 Din Cetatea-Albă,
 Însă la cocon
 I-a adus plocon
 Sabie turcească.
 Ca s'o minuiască,

Și-un arc să-l deprindă,
 De mic să-l întindă...

Iar la 'mpărății
 A trimis solii
 Tuturor să spună
 Multă voie bună,
 Pe cum c'a purces
 De Domnul ales,
 Și s'a bizuit
 De a biruit
 Din sus de Birlad
 Și-a trimis în iad
 Pe cel-lalt tărîm
 O sută de mii
 De lifte-osmanlii...
 Iar Papa din Rim,
 Pe loc ce-a aflat,
 Poruncă a dat
 Călugări și clerici
 Să cînte 'n biserici
 Rugăciuni spre slava
 Celui ce'n Suceava,
 E scutul dreptății
 Și-al Creștinătății....

ST. O. IOSIF.

POVESTEA MOȘULUI.

Ce ar fi și copilăria, dacă n'ar mai trăi moși și bunici cu graiul lor legănat și dulce, ce adoarme copilul în fașe și-l ține pe cel mai măricel oare întregi ca ținut în față-li, purtîndu-l pe toate tărîmurile, prin palate de aur și păduri de argint, prin găuri de bălaur și scorburi de zmei. Iar, cînd moșneagul «a încălecat p' o șea», mititeii se freacă la ochi și pe frunte pentru a se trezi, pare că dintr'un vis duios și plăcut, oftează din adîncul sufletului că s'au văzut deodată dezvăliți de boarea fermecătoare a poveștii, căci palatele fug și dispar răpede de dinnaintea lor și fetele de'mpărat cu zimbetul pe buze, lăsîndu-î amăriți într'o volbură de fum, ce iese ca dintr'un coș din gura bătrînului.

De cite ori poveștile tatei-moș, căci aveam și noi — eu și frate-mieu — un moș, de cite ori, zic, poveștile lui nu ni umpleau inima de bucurie în ceasurile grele, cind stricteța tatiî ne punea la arest în două unghiuri ale casei!

De cite ori altă dată nu ne încăierau la bătaie tot aceste frumoase și nevinovate povești, pentru că bălaurul dela marginea pădurii de diamant avea șapte capete, iar eu susțineam că: nouă. Atunci intervenia Sfintul Nicolae, cel cu șapte crenguțe de mesteacăn, și făcea pace, împărțind dreptate și'ntr'o parte și'ntr'alta, fără însă a ne lămuri cite capete avea blăstămatul de bălaur. Și, pentru a ni aduce aminte de numărul lor, intram, fără multă stăruință din partea tatei, fiecare în unghiul lui. Era o liniște neobișnuită pentru bietul tața-moșu, a cărui viață a fost plină de frământături de tot felul, începînd dela Solferino și Sadova, trecînd cu greu peste anii trăiți cu maica-buna, a cărei gura se miră, cum de i-a putut-o închide moartea, și ajungînd pînă la noi, pentru a-l ameți toată ziua cu năzdrăvăniile noastre. Căci abia ieșia tata din casă, și frate-mieu cu lacrămile încă ude pe obraz îmi striga din colțul lui: «Cite avea, mă?» Eu... nouă; el, ba șapte... ba nouă... ba șapte... ba nouă. ziceam eu afirmîndu-mi spusele cu capul, pentru a-i face în năcaz, căci îl știam foarte ciudos. Si de sigur, că n'am fi rămas numai la vorbe, ci am fi numărat cu pumnii capetele spurcatei lighioane, dacă nu auziam glasul blajin al tatei-moș: «Iar vin Turcii... iar?»

Mă liniștiam atunci pentru moment, înțelegînd din ochi că bătrînul — de cele mai multe ori foarte nepăsător în certurile noastre — ar fi dispus de astă dată a ni face dreptate și, luîndu-l cu binișorul, îl întrebam amîndoi într'un glas de capetele bălaurului.

«Care bălaur?» să făcea el că nu știe, pentru a ne încurca și a nu supăra pe nici-unul, de cumva răspunsul lui nu ni-ar fi pe plac.

»Ști ăla de la marginea pădurii de diamant», ziceam noi.

«Ăla? Ala avea cinci capete».

Frata-mieu: «Ba n'avea cinci, c'ai zis c'avea șapte!»

Eu: «Ba nouă ai zis c'avea!»

Iar bietul moș, pentru a-și fuma în tihnă pipa, căuta să ne împace pe amîndoi, și zicea zîmbînd: «Avea nouă, măi băieți, dar îi tăiasse două feciorul ăla de-'mpărat, și a mai rămas numai cu șapte».

Și cite d'astea n'auzia bietul bătrîn cit e ziua de mare, ș'apoi cite zile au trecut de cînd începusem a vorbi. Astăzi mă gîndesc de multe ori că avea dreptate să ni spună că noi i-am scos perî albî, — o vorbă ciudată pentru mintea noastră abia dezvălîită din scutece, — căci nici n'o isprăvia bine, — cum vorbea el așa apăsător și fără nici

o grabă — și ne și răpeziam cu minile în părul lui moale și argintiu, într'un ris nebunatic :

«Asta eu l-am scos!» — și asta eu, — și pumnul asta eu — și moțșca asta eu — și tot așa pînă ce îl scoteam din răbdare ; atunci o vorbă aspră și o încruntătură de sprincene ne făcea să ne retragem rușinați într'un unghiū, ca niște cățeluși ce se 'nvață cu biciușca să stea «*ruhig*» — dar bine 'nțeleș numai pînă cînd figura moșului se înveselia iarăși ca mai înainte ; și asta cit ținea ? ia cit scormonia scrumul din pipă !

Odată — ca să-și facă de lucru — s'apuca să-și impletească nojițe. Nū doar că n'avea, că le sucia mai pînă la genunchi în jurul pulpelor, și tu altă păreche ne faceam cai, dar vrea el să mai miște, să i se desțepenească ale oase.

S'a așezat pe scăunel în mijlocul casei și prinse a învîrti priznelul cu păr de bou, ce atirna din grindă. Și sucea mereu moșul. sucea. și da la fumuri, pare că nici n'am fi fost noi acolo, nepoțelii lui dragi. cari făceau o larmă ca în tabăra turcească.

Ne jucam de-a «*taie lemne*». Eū, pădurar, stam ascuns, el, hoțul de lemne, bătea din răsputeri c'un ciocănel în cutia cu fiarele și striga cit îi lua gura : «*Taie lemne 'n dosul coastei, taie lemne 'n dosul coastei!*». Din cînd în cînd bătrînul își lua pipa din gură, se uita la noi c'un aier blind, iar noi, privindu-l cu sfială, așteptam în liniște răsplata nebunaticilor noastre hărțuiei. Nici-o vorbă ! Se întorcea scuturînd din cap și învîrtia mereu prisnelul, iar hoțul de lemne bubuia cu ciocanul, ca dogarul la putini, și striga, să răgușească : «*Taie lemne, în dosul coastei*».

Dar toate-s pîn' la o vreme. Dacă tata-moșu n'avea tăria de suflet să ne liniștească c'o vorbă mai aspră, orî mai bine cu ajutorul «*Sfințului Nicolae*» cu șapte crenguțe, de care începuserăm a avea un deosebit respect, avea un obiceiū bun, și poate cu mai mult. efect ca leacurile tatei, care lăsaū urme roșii. Începea la povestit. Așa a făcut acum. S'o fi gîndit el, de sigur, că dojana lui ne întărită mai mult la joc și, ca să nu-i mai umflăm capul, l-auzim într'un tirziū că zice odată, și apoi mai zice odată, să-l înțelegem bine : «*Măi băieți, măi, a fost odată, ca nici-odată*»... Nici să fi intrat tata'n casă, nu ne-am fi liniștit așa răpede, și, cu obrajiū învăpăiați pe furia jocului, ne lipiam de genunchii lui, strîngînd în brațe cite un picior :

«*Ce-a fost moșule ?*» îl întrebam eū.

«*Dar nu Doi Băieți!*», adause frate-mieū, căruia-i venise de grabă'n minte păcăleala moșului, cînd îl siliam la povești și lui îi era silă :

«Au fost odată doi băieți ștregarî», și cu asta se scăpa pentru ziua aia, căci plecam, amenințîndu-l că vom dărîma cuptorul.

Nu Doi Băieți, nu», zise moșul cu fața veselă, de pe căre, dacă nu noi, cine i-ar fi împrăștiat vre-odată suferințele vieții!

«A fost odată un împărat și o împărăteasă». Aci se opri, nu știu, pentru a alege din spuza de împărați cîți îi știa el, vr'unul mai de ege, să ni povestească cum a trăit, orî să-și scuture pipa de scrum, pe cînd noi în liniștea asta căutam să apară în lumina blindă a ochilor lui adinciți supt ninsele-î sprîncene figurile îmbrăcate'n aur ale împăratului și împărătesei.

Și împăratul ăsta avea niște haine cusute numai în fir de aur.»

— Și nojițele erau de aur, moșule? întrebam noi cu ochii mari, pentru că nu ni puteam închipui, că omul ăsta, pe care totuși nu l-am fost văzut nici-odată, trăind așa departe de satul nostru, putea fi încălțat alt-cum decît moșu și decît alți oameni.

«Nojițele!» se făcea moșu că se miră — «ce nojițe, împletite numai în aur și'n diamant!»

— Și cine i le făcea?

El, cine să i le facă? uite avea și el un cîrlig, ca ăla din grindă, și un prisnel ca ăsta, și învîrtia și el cum învîrtesc și eu, uite-așa, sfirrr...

«Acum împăratu ăsta se tot certa c'un vecin al lui pentr'un petec de moșie ce-o avea la marginea împărăției, tot împărat și ăla. ăsta zicea: ba că-î petecu al mieu, ăla ba că-î al lui, și nu puteau ajunge la împăciuire supt nici un chip și formă. — Odată, ce-î vine ăstui'a 'n gînd, pînă cînd tot ceartă și sfadă? hai să-mî cîstig dreptul ou sabia. A dat vrajbă 'n țară să s'adune norodul și să meargă înpotriva vecinului lui și cu puterea să puie mîna pe palma de loc. — Doar ca de cînd am început a vă povesti, s'a adunat atîta lume, de abia încăpea în curtea împăratului, care cu sape, care cu coase, care cu furcoaie, pe ce-a putut pune omul mîna.

Împăratul s'a dus în grajd și-a luat un cal cu friiele de pietre scumpe și cu potcoave de argint».

— Și cine-î potcovia calul, moșule?

«Cine să i-l potcovească — Pascu!»

— Pascu? întrebam noi mirați. Pascu era fierar la noi în sat, om bătrîn, — și 'n meserie și mai bătrîn.

«Pascu ăsta, care-l știți și voi, dar era mai tînăr p'atunci!»

— Și cine sufla cu foii pînă făcea potcoavele?

«Împăratul, cine să sufle?!»

— Și el ținea și calul pîn' ce-l potcovia?

«El, ba încă-î muia și cuiete în gură!»

— Și nu se murdăria pe hainele ale de aur, — întrebam noi odată, nu tocmai mirați că împăratu-și ținea calul la potcovit, dar hainele, hainele—cum să se murdărească hainele, căci împărat fără haine de aur n'avea nici-o trecere în ochii noștri.

«Ei hainele! Și cu voi! Își punea un șorț înaintea, și gata!»

Ne uitam lung în ochii moșului și 'n aiurarea privirii noastre venia tot mai aproape, tot mai aproape, căscioara de lângă iaz, a nenii Pascului, la ușa căreia, lângă potcovelnița de lemn sta calul cu ochii sperioși, iar împăratul cu șorț peste hainele de aur se proptia pe el, ținând aproape de nasul maistrului copita, pe care acesta potrivira sclipitoare potcoavă de argint. Și numai iată că 'n vedenia asta plăcută ieșia din făuriște și lelea Ana, nevasta Pascului, cu frunzarul, și se da 'n jurul calului, să-l apere de muște: «Ho moci, ho moci».

O clipeală din ochi ni șterse imaginea atit de drăgălașă, și acum alt ceva nou doria inima noastră:

— Și ce-a mai fost, moșule?

Cum zic, împăratul și-a luat calul și cu cioporul după el, hi 'nnainte, pină la marginea împărăției. Aci ce să vezi? Alalt împărat da să-și facă gard pe dincoace de locul cu pricina, ca să-l închiză de partea lui. Asta, nici una, nici două: «Apoi ce faci vecine, par'că prea vii încoace cu gardul!».

«Ba nici un viu vecine» — ăla — pe aici era hotarul de cînd îi lumea și pe-aci l-a hăsnuit și împăratul tată-mieū și împăratul moșu-mieū și alalt moș, cu tot neamul lor».

«Ba nu-î așa, vecine» — ăsta — «ai greșală la vorbă, uite ce-î, și uite cum, dumneata să-mi slobozi locul, că, de unde nu, eu fac una mare!»

«Dacă-î vorba așa, nu mă sperii pe mine cu gura, am și eu coase și topoare în țara mea, poate mai multe ca'n a dumatiale, și, de unde-mi dă legea dreptul, nu mă mișc!»

Așaa?»

Așa!»

Și numai ce se uită odată împăratul urit la ai săi, — doar o vorbă lipsia ca să facă pușderii pe unde-or trece, dar, un moș bătrîn, ce se gîndi? Măi, împărat ăsta, împărat ăla, oameni noi și creștini buni, oameni ăia, de ce să ni facem de ură cu vecinii și de rușine 'n lume pentr'o palmă de loc: mai bine-o pace strimbă decît o judecată dreaptă, — și ieși din mulțime cu căciula în mină, apropiindu-se cu șială de domni.

«Să fie cu iertare, Măria Ta da, de-o fi cu puțință, să am și eu îngăduire la o vorbă.

— Și cine era omul ăla, moșule ?

«Păi cin' să fie, doar de n'o fi fost chiar moșu-mieū.»

— Aï avut și tu moș ?

«Oiu fi avut și eu, așa gîndesc!»

— Și cum era moșu-tăū, moșule —: făcea și el nojițe ? Cit a fost de mare : trebuie c'ajungea cu capul pînă 'n grindă, că, și tu, uite ce mare ești, și noi mici.

«Mare, mare, dar și eu am fost odată mic ca voi!»

— Mic ca noi ! cînd aï fost mic ca noi moșule ? E *departe* d'atunci ! Auzi ! Moșul mic, ca noi ! Și am început a ne mira, ca de-o minune. Se putea să fi fost și el odată așa zburdalnic, să se joace d'a tăielemne ; o nu, asta nu șe poate, minte moșul !

— Și ce-a zis moșu-tăū către 'mpăratul ?

«Zice, uite ce-î, Măria Ta innălțate 'mpărate, decit să ne războim cu vecinii noștrii, pentr'un fleac de șighie, eu gîndesc că-î mai bine să facem o treabă, să-i placă și lui Dumnezeu și nouă. Eu știū pe unde-î hotarul ăl vechiū, și știe și cumătru Jagăr și cuscru Lixandru, că-s aci. am fost la fața locului cînd se'mpărțiau moșiile cu Măria Sa taică-to, Dumnezeu să-l ierte, c'a murit : să căutăm pocimpiū de stejar bătuți de noi ; să vedem, ce rămîne cu hibă, și s'o tăiem pe din două ; de-o fi să dăruim ceva Măriei Sale vecinului, în dar să rămîie ; de ni-o dăruie el ceva, iar așa ; bine zic ?

Împăratul, se gîndi o leacă, și par-că ochii i se cam muiaseră, de vorbele moșului—apoï se tocni în șea și vorbi apăsate : «Așa să fie, tată !»

Dacă așa, zise moșu atunci, cumetre Jagăre și cuscre Lixandre, treceți încoace !

— Și oamenii ăștia erau tot de la noi, moșule ?

Tot !»

Și au ieșit Jagăr și cu Lixandru din mulțime, cu coasele pe umăr și cu căciula în mină, au căutat hotarul, au găsit pocimpiū și petecul cu hiba, ca o palmă de loc, să-l saie cu parul, l-au măsurat cu coada coasei, odată'n lung și odată'n lat, și l-au făcut pe jumătate.

De-aci pănă'n Jagăr, stai cumetre aci, e partea noastră, și din cumătru pănă'n Lixandru — treci cuscre colo — e partea Măriei Sale vecinului. Și-așa a făcut moșul pace.

— Și gardul l-au mutat oamenii cu două coade de coasă mai încoace de unde-l îngrădia el ; aci cît aï bate'n palme, a fost gata. Iar împăratul din vecini, cum era voios că i-au făcut oamenii treabă fără să-și mai omoare în războiū norodul, a adus dela el d'acasă nu știū cite vedre de rachiū și le-a cinstit la aï noștri. Ș'apoï să fi auzit cîntări și chiuieli, ș'apoï să fi văzut jocuri, că venise și Laie cu

lăuta : jucau împărații descheiați la cămașă, ș'au trimes și după'mpărătese ! Și țin'te neică, învîrteli și chiuituri. Numai s'a pornit împăratul nostru pe strigături, cînd se ridica din călcîie și sucia pe'mpărăteasa :

Că mi-e mîndra frumusea, mă ;
De-aș da o țară pe ea, mă.

Și, de n'or fi murit, joacă și azi și chiuie.

Așa ni povestea moșul cu graiul dulce și limpede toată vremea cît am fost mărunței, și ni-ar fi povestit și mai mult, dacă n'ar fi trebuit să-și facă și el rîndul.

A tușit o singură dată în viața lui, cînd i-a strîns lumînarea'n mină. Și atunci, întins între patru scînduri, buzele lui moarte păreau ca se deschid pentru a începe povestea... a fost odată, dragii moșului....

GEORGE STOICA.

ELEGIE

(DIN ANDRÉ CHÉNIER.)

*De ce de-un timp, copilă, cu noi inima-ți tace,
Și fugi, și n'ăi un zîmbet, nimica nu-ți mai place ;
Gherghefu'n) sin te chiamă, să'ngemeni o coloare,
Sub degetele-ți acul nu mai trezește-o floare,
Cî'n veci pe gînduri dusă, te rătăcești pe cale,
Și moare trandafirul frumos al gurii tale.
Ah, ager îmi e ochiul, căci nu de-acum privește,
Nu mie-mi poate-ascunde o față cînd iubește ;
Și toate iubesc, toate, și-au farmecul să'nșele :
Ferice-î cine poate a fi iubit de ele...
Fii dulce, 'ndurătoare, (o clipă — se cuvine),
De poți, fii credincioasă, dar las, spune-mi mai bine
Aî cui flăcău sînt ochii așa de-albaștri 'n pară,
Și negrele șuvițe ce cad pe fruntea clară ?
Dar tu roșești, copilă, par'că i-am spus pe nume.
Și-l știu cu toate-aceste, căci l-am văzut anume
Cînd dă tărcoale casei, și-am mai văzut, frumoasă,
O față 'mbujorată ghergheful cum și-l lasă
Ca să privească 'n taină flăcăul care trece,
Și știu și-al cui e gîndul frumos care-l petrece.*

D. ANGHEL.

CRONICĂ

Cărticica părintelui Vasile Pocitan, «Note istorice asupra bisericii Sf. Voevozi din București» (București, 1904), merită să fie răsfoită. Întăiu pentru că din ea căpătăm știri interesante asupra trecutului bucureștean pe care cine l-ar cunoaște mai bine ar prețui mai mult starea de astăzi, cu toate păcatele și cusururile ei. Păr. Pocitan, care a întrebat cu răbdare pe poporenii săi din Calea Griviței și părțile vecine arată că pe unde este astăzi frumoasa Școală de poduri și șosele, la începutul veacului trecut «se scotea nisip pentru clădiri», că «în Str. Sevastopol (Buzești), cam aproape de întretăierea cu Str. Occident» — adică tocmai în locul de unde văd zilnic desfășurându-se o bogată circulație cu tramvaie, trăsuri, căruțe, cu soldați ce merg la locurile de exerciții sau se întorc, cu alaiuri funebre — «era o mare groapă unde se strîngeau apele». Ceva mai departe, pe vremurile ploioase noroiul opria în loc carele cu boi. Și așa mai încolo. Scrierea e apoi folositoare pentru că din ea vedem cum cițiva oameni cu tragere de inimă pot să îndeplinească lucruri destul de mari și frumoase. Biserica de astăzi a Sf. Voevozi întrece, de sigur, pe cele mai multe din București și e strălucit decorată înăuntru: acum vre-o zece ani însă, ea era o ruină lipsită de împrejmuire și o pată în mijlocul unuia din cartierele moderne ale Capitalei.

* * *

La Blaj s'a serbat acum cîteva zile aniversarea a o sută cincizeci de ani de la înființarea acelor școli românești care au adus neprețuite foloase culturii neamului nostru în părțile ardelenene și ungurești. Împrejurările grele prin care trec Romîniî de dincolo și o prudentă care e poate exagerată au făcut ca serbarea să se petreacă în proporții foarte modeste: slujbă în catedrală, cuvîntări către școli și un număr festiv al *Unirii*. Acesta se începe cu o frumoasă poezie de Emil Sabo. Dintr'un articol tipărit cu acest prilej în *Luceafărul* din Budapesta aflăm că se pregătește, că s'ar fi aflînd chiar supt tipar o istorie a școlilor Blajului. O așteptăm cu bucurie, căci pe departe n'avem monografiile de așezăminte culturale ce ni-ar trebui.

* * *

Concurent pentru docența de limba germană la Universitatea din București, d. K. Richter, profesor de liceu, publică o traducere a Pastelurilor lui Alexandri. Bucățile ce am cetit mi s'au părut destul de frumoase.

* * *

Alt concurrent pentru același loc de docent, d. Simeon C. Măndrescu a făcut să apară la Iași partea întăiu, consacrată limbii, dintr'o lucrare intitulată: *Influența culturii germane asupra noastră*, care, judecînd după

acest titlu, ar trebui să aibă o mare întindere. În Prefață, autorul crede că actuala noastră cultură «nu este o urmare firească a unei dezvoltări independente», ci numai «resultanta a o mulțime de influențe străine». Și d. Pompiliu Eliade spunea aceasta, mărgenindu-se la cultura franceză, de unde ar fi venit poate și pământul pe care ne hrănim. Influențe, a primit ori-ce popor, dar aceasta nu împiedică o viață originală în acea parte din literatura noastră care are o adevărată valoare. Vocabularul ce urmează, e încă mai bogat decît al d-lui I. Borcea, dar totuși departe de a fi complet¹. Prefața d-lui Borcea e, în schimb, neasămănat mai instructivă.

N. IORGA.

* * *

Cel mai popular și cel mai *cîntat* trubadur al iubirii în literatura noastră, Teodor Șerbănescu, poetul dulce și vesel, pasionat fără să fie vreodată cit de puțin adînc și ușor fără să fie totdeauna banal, care aproape patruzeci de ani a ciripit cu aceiași drăgălășie trecătoare toate accentele sufletești ale dragostei așa cum o simțiau cei mai mulți dintre contemporanii săi, a dragostei fără delicateță, fără nici-un moment dramatic și fără vre-o atingere a sferelor metafizice la care a ridicat-o un Eminescu, — acest poet al tuturor inimilor dulce — simțitoare și-a primit în zilele trecute un nou prinos meritat al amintirii și al recunoștinții obștești.

Duminecă, la'orele 11 de dimineață, s'a inaugurat, în grădina Ateneului, monumentul ce i s'a ridicat prin subscripție publică, pornită de către însușefitul său prieten, biograf, editor și critic, d. Tr. Djuvara, ale căruî stăruinți desinteresate și neobosite le vor ști aprecia istoricii și cetitorii literaturii românești.

Solemnitatea, avînd caracterul strămoșesc al binecuvîntării bisericești, s'a desfășurat demn și înălțător; în fruntea unui public ales, de oameni de litere și de admiratori ai poetului, se găsia însăși soția regretatului scriitor, lacrimile de iubire și de durere ale căreia au înduioșat pe toți cei de față.

Discursul festiv al d-lui Tr. Djuvara, o mișcătoare cuvîntare panegirică,

¹ N'aș crede că *bucsații* vine de la *Büchse* (cf. verbul *a buchisà*). *Clempuș* înseamnă fierul ce se ridică la ușile țărănești, cînd se deschid. *crab* e de sigur luat din franțuzește. *Drot* înseamnă și fier de încrețit. *Peleștiuc* e orice băț legat cu cîrpă la capăt. A «merge la șpațir» înseamnă și a vagabonda. *Stemplu* se zice curent, în Moldova de sus, pecetea. *Țîncușă* se zice și tăietura de încercare ce se face la pepeni (și nu poate veni aici din *Zink*). *Țigaie*, termen *arhivechiu* de păstorie, nu poate veni de la *Ziege*.

Lipsesc cuvintele: forșpan, companist, inspector, descreețion, contribuțion, lazaret, candidat, contomație, criminal, cazarmă, poște, stafetă, administrație, pe care d. Măndrescu le putea găsi în vol. V (p. 138 și urm.) din ale mele *Studii și documente*. În Mehedinți, «loc de casă» se zice «plaț de casă». Ar fi trebuit să se spuie că unele cuvinte nemțești ni-aū venit prin Ruși (la p. 99, d. M. zice greșit: «din slavonește») sau prin Evrei.

păstrînd pînă 'n sfîrșit farmecul unei dicțiuni literare, a fost cel mai frumos cuvînt ce se putea spune cu acest prilej.

«Poetul ce sărbătorim astăzi, zise d-sa, este dintre cei mai populari ai țerii: cîntecele lui de dragoste, de un lirism pătrunzător, fiindcă pornia dintr'o simțire reală, au fost și vor fi pururea repetate de toate inimile ce bat la prima tresărire de iubire, nu numai fiindcă ele corespund deplin sentimentelor lor intime, dar încă pentru că ele sînt armonisate într'o limbă limpede, lipsită de meșteșugiri artificioase și prin urmare cu atît mai emoționantă; melodiile ce s'au adaptat acestor fragede inspirațiuni, mai cu seamă acele ale bunului și credinciosului prieten al lui Șerbănescu și al mieu, Gheorghe Cavadia, au contribuit încă să imortalizeze aceste cîntece, prețioase mărgăritare ale literaturii române.»

Vorbiră încă d. C. F. Robescu, primarul Capitalei, care primi cu mulțămîntă monumentul și făgădui că va fi îngrijit cu toată cinstea din partea orașului, apoi d. C. Stăncescu, delegatul Ateneului, și d. Gr. Olănescu. de asemenea. în numele prietenilor colegilor, și contemporanilor poetului, d. general Leon, care făcu o biografie caldă a serbătoritului defunct și d. dr. Hepites, interpretul sentimentelor de recunoștință al familiei. La urmă, d. Notara recită o poezie ocașională a d-lui H. G. Lecca.

* * *

Numărul 9. (Octombre) al *Luminei* din Bitolia, revista populară a Romînilor din Imperiul Otoman, arată aceeași îngrijire și același bun simț în alegerea materialului, pe care le-am relevat cu mulțumire altă dată. Ceia ce se publică ține samă de nevoile culturale ale fraților noștri și e scris, cu inimă și cu talent, într'un grai românesc curat și vioiu. D. G. Zuca ni dă informații interesante despre *plecarea în iernatec a familiilor din Samarna*, d. Cosmescu descrie credințele populare despre *Joia săptămîinii în comuna sa natală Gopeși*. Mai cetim articole instructive, ca acel despre *ereditate*, prelucrat după Alexandre Martin de d. El. Aurelian ori cel despre pedagogul german pestalozzian Friedrich Adolf W. Diesterwæg. Avem și literatură armînească dialectală: un *Cîntic* de d. M. Beza, un poem mai lung (*Liartă-mă, muliore!*), 'cu haz neaoș românesc, în versuri bune, al d-lui N. Bațaria, o altă poezie (*Tufa*) a d-lui Cosma, al cărei subiect este luat din viața sătească a Armînilor, și anume un obicei de dragoste tradițional al Gopiștenilor. Dl. Iotta Naum Iotta începe publicarea unei piese teatrale în versuri (tot dialectale) cu titlul *Romîna*, subiectul căreia este luat de asemenea din viața Armînilor și are un caracter național pronunțat, cu sănătoase tendinți politice; tot în dialect sînt două scurte povestiri (de d-nii M. Beza și P. Baravache). Un dascăl, d. Sevastie Nica, dă un plan chibzuit al unei lecțiuni gramaticale (de romînește, la cl. II primară).

Mai aflăm din acest număr al *Luminei* despre o bibliotecă de popularizare al cărei d'intîiu număr cuprinde *Anecdote* de d. N. Bațaria, volum pe care nu l-am primit până acum la redacție.

* * *

În *Luceafărul* din Budapesta, numerele 19 și 20, avem o biografie (de T. O. Codru) și portretul noului președinte al Asociațiunei pentru cultura Romînilor ardeleni, d. I. Șterca-Șuluțiu, venerabilul fruntaș al acestora; un articol foarte interesant al d-lui G. Murnu despre poetul neogrec *Aristotele Valaoriti*, Armîn de neam; două nuvele pentru premiul literar al revistei; un articol simțit al d-lui Al. Ciura despre școlile Blajului, al căror jubileu de 150 ani s'a sărbătorit în toată liniștea — poate cu prea multă liniște — dăunăzi și a căror istorie documentată a scris-o d. dr. Augustin Bunea, cel mai harnic bărbat de știință al Ardelenilor de acum; o poezie a d-șoarei Maria Cunțann și altele.

* * *

Revista bibliografică a d-lui Nerva Hodoș, numerele 3—4 din anul II, cuprinde pe lîngă obișnuitul material bibliografic urmarea și sfirșitul bibliografiei critice a d-lui Ov. Densușianu asupra *Filologiei romîne în 1903*, unde găsim cea mai competentă informație științifică, precum și o critică excelentă asupra publicațiilor mai remarcabile (și bune și rele) care s'au adaos anul trecut studiilor de limba românească. D. Densușianu ni mai dă și o apreciere a cărții d-lui P. V. Haneș: *Literatura romîna modernă*.

I. Sc.

CUGETARI

Te poți împăca cu un dușman, iertînd ce a făcut, orice a făcut; nu te poți împăca însă cu acela a cărui ființă însăși e o veșnică făgăduială de fapte rele.

*

Orice lucrare aduce greșeli, greșelile sînt un îndemn spre a face mai bine; vine o zi cînd lucrătorul moare, zdrobit; dar lumii i-a folosit și munca lui și durerile ce au adus o muncă nouă.

*

Omul bun are clipe de răutate; cel rău nu are clipe cînd e bun; cînd se pare că este, e pentru dînsul.

*

Mulți critici cred că ți-aș găsit un defect în îmbrăcăminte cînd îți văd un puf pe haină și cred că au dreptul să-ți dea și un ghiont pentru aceasta.

X.